

**Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi
Egyetem
Építészmérnöki Kar
Urbanisztika Tanszék**

TDK Dolgozat

**Ideiglenes térhasználat –
közösségi kertek
Budapesten**

**Készítette: Kovács Fruzsina
Témavezető: Alföldi György DLA,
egyetemi docens**

2014

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Kutatási módszerek.....	4
3. A városi barnamezők és az ideiglenes térhasználat kapcsolata....	5
4. Az ideiglenes térhasználat eddigi megjelenési formái Budapesten.....	10
5. Földhasznosítás és zöld övezetek Budapesten a 20. században.....	14
6. A közösségi kertek Budapesten.....	15
7. A hat kiválasztott közösségi kert összehasonlító vizsgálata.....	29
8. A közösségi kertek jövőbeli lehetséges szerepe a városfejlesztésen belül – összegző gondolatok.....	32
Irodalom.....	34

1. Bevezetés

A világ országaiban, így Magyarországon is, az elmúlt fél évszázadban jelentős átalakulás ment végbe a városi gazdaság, az infrastruktúra, a társadalmi folyamatok és az életviszonyok terén. Ezek a változások a nagyvárosokban elhagyatott, vagy alulhasznosított területek sokaságát eredményezték, miközben a kihasználatlan épületállomány aránya is növekedett. Mindezek eredményeként bizonyos negyedekben tovább pusztult az ingatlanok környezete, érzékelhetően romlott a közbiztonság, súlyosbodtak a szociális problémák, kedvezőtlené vált az adott környék megítélése. Ez a láncreakció bizonyos nagyvárosokban számos városrész leértékelődéséhez, 'slumosodásához' vezetett.

A 2008-as globális pénzügyi válság tovább súlyosbította a helyzetet, hiszen a szűkülő befektetési források nyomán az újrahasznosítás is késett. A már funkciójukat veszített épületek megújulása, a foghíjtelkek beépítése jelentősen lelassult. Az erősödő globális verseny nyomán ugyanakkor egyre inkább érdekében állt a városoknak és helyi közösségeknek, hogy átmenetileg ideiglenes funkciót nyerjenek az alulhasznosított telkek vagy épületek, így csökkentve a fenntartási költségeket. Ezen kiadásokat ugyanis az ideiglenes funkciót fenntartó vállalkozások vagy közösségek fedezik, amely mindkét fél számára előnyös, és az ingatlan sem marad használaton kívül. Ez a jelenség, vagyis az 'ideiglenes térhasználat', az utóbbi években egyre gyakrabban fordul elő a magyar fővárosban is.

Az ideiglenes térhasználat a magyar fővárosban elsőként a belvárosi parkolók formájában öltött testet, majd a mostanra magyar turisztikai különlegességeknek számító, romkocsmák formájában terjedt tovább. Ezt követték egyéb hasznosítási példák, mint a város különböző kerületeiben felbukkanó közösségi kertek, illetve a Valyo folyóparti kezdeményezés 2010-től kezdve. Dolgozatom szűkebb értelemben vett témája a közösségi kertek megjelenéséhez, ill. elterjedéséhez köthető Budapesten.

A közösségi kertek gondolata 1860-ig nyúlik vissza Lipcsébe, ahol Gottlieb Moritz Schreber, a fiatalok viselkedését kutatva megálmodta a szabadidő hasznos eltöltését lehetővé tevő, akkori alulhasznosított területeken létesített városi közösségi kerteket. A Schreber kertek mozgalma Lipcséből más német városokon (Berlin, München stb.) keresztül a szomszédos országokba is áttért (pl. Hollandia). A dolgozatom témáját képező budapesti közösségi kertek csupán szellemi örökösei a schréberi gondolatnak, a

történelmi kor, a társadalmi-gazdasági berendezkedés, és a szociális környezet merőben más.

Bár a jelenség már egy jó évtizede megfigyelhető a magyar fővárosban, kevés összegző munka készült velük kapcsolatban. Ebben szerepet játszhat az is, hogy a kezdeti ideiglenes kertek közül mára már számos megszűnt, miközben újabbak jöttek létre. Nehéz tehát térben és időben pontos helyzetképet adni a városi kertek jelentőségéről. Ugyanakkor a kutatás aktualitását az is alátámasztja, hogy a közösségi kertek száma növekvő tendenciát mutat a fővárosban, az utóbbi években. Vizsgálataim során az alábbi kérdésekre keresem a választ:

- Hol jöttek létre eddig Budapesten közösségi kertek és milyen a hatásuk a helyi társadalomra?
- Mennyiben tekinthetők csupán ideiglenesnek a közösségi kertek, van-e lehetőségük az állandósulásra?
- Hogyan alkalmazható a közösségi kertek tapasztalata napjaink városfejlesztésében?

2. Kutatási módszerek

Munkám során elsőként áttekintettem a téma nemzetközi szakirodalmát. Ezek alapján betekintést kaptam az ideiglenes városi térhasználat nemzetközi tapasztalataiba, különös tekintettel a közösségi kertekre. Ezt követően a Budapestre vonatkozó szakirodalom, illetve internetes források elemzésével megismertem a magyar fővárosban eddig elindult kezdeményezéseket. Adatokat gyűjtöttem egyebek között kialakulásuk háttéréről, elhelyezkedésükről, a kerteket használó csoportok motivációjáról.

Ezt követően, mélyinterjúkat készítettem a témában jártas szakemberekkel (1. melléklet). A mélyinterjúkat egységes tematika alapján készítettem (2. melléklet). A megkérdezett szakértők egyrészt a városfejlesztés résztvevőiből (pl. tervezők, önkormányzati szakemberek), másrészt különböző kezdeményezések résztvevőiből (pl. kiskert-koordinátorok) került ki, miközben terepmunkával is megvizsgáltam a jelenleg is működő budapesti közösségi kerteket, ill. azok környezetükre gyakorolt hatásait. A kiválasztott mintaterületek összehasonlító elemzésével arra keresem a választ, hogy miként járulnak hozzá a közösségi kertek a városfejlesztéshez, milyen közösségformáló

szerepet töltenek be átmeneti voltak ellenére, illetve milyen lehetőség van a jövőbeli elterjedésükre.

Az idő ugyanis a mindennapi életben és a város változásaiban is egyaránt jelentős faktorként jelenik meg, a korábbiakhoz képest még fontosabb szempont a városrendezési tervek készítésekor, így napjainkra az ideiglenesség fogalma is felértékelődött.

3. A városi barnamezők és az ideiglenes térhasználat kapcsolata

Az elmúlt félévszázadban a gazdasági szerkezetváltás eredményeként bekövetkező ipari hanyatlás (dezindusztrializáció), a globalizáció, a szuburbanizáció és demográfiai átalakulás a nagyvárosok, köztük Budapest, térbeli szerkezetének és területhasználatának átalakulásához vezetett. Ennek egyik következménye az ún. *barnamezős* területek kialakulása a városi szövetben. A barnamezős területek lehatárolása koránt sem egyszerű. Míg korábban országonként eltérő módon határozták meg a jelenséget, az Európai Unió CABERNET (Concerted Action on Brownfield and Economic Regeneration Network) projektje egy egységesebb fogalmat vezetett be. Eszerint barnamezős övezetnek mondhatjuk azokat a városi területeket, amelyekre igaz, hogy:

- hatással volt rájuk a saját, valamint a közvetlen környezetük korábbi használata;
- felhagyottak vagy alulhasznosítottak;
- vélt vagy valós környezeti szennyezettséggel terheltek;
- elsősorban fejlett városi térségekben található;
- újrahasznosításuk külön beavatkozást igényel [Ferber et al. 2006, 23.].

Ennek ellenére a projekt során végzett kutatások kimutatták, hogy az egyes európai régiókban eltérő módon definiálják a fogalmat, a szennyezettség jelenlétét illetően. Míg Nyugat-Európában nem feltétlen jellemzője a barnamezőnek a szennyezettség, addig az északi (Svédország, Dánia, Finnország), keleti (Románia, Bulgária, Lengyelország), illetve déli (Spanyolország, Olaszország) államokban az általánosan elfogadott meghatározások elengedhetetlen ismérve [Oliver et al. 2005].

Ugyancsak az Európai Unió támogatásával jött létre 1998-ban a CLARINET (Contaminated Land Rehabilitation Network Technologies) munkacsoport, amely a szennyezett földterületek rehabilitációjának technológiai szempontjaival foglalkozott. 2002-es meghatározásuk szerint barnamező az a terület, amelyet előzőleg használtak, jelenleg elhagyott, vagy kevésbé hasznosított; feltárt vagy feltételezett szennyezettségi problémákkal küszködik, s főként városi térségekben található.

A 2010-2013 között tartó, és Közép-Európát vizsgáló CircUse (Circular Flow Land Use Management) projekt egy holisztikus, nemzeteket átfogó stratégiát keresett a városi földterületek felhasználásának menedzsmentjére. Emellett részletesebben is meghatározta a barnamezők típusait a korábbi területhasználat tekintetében:

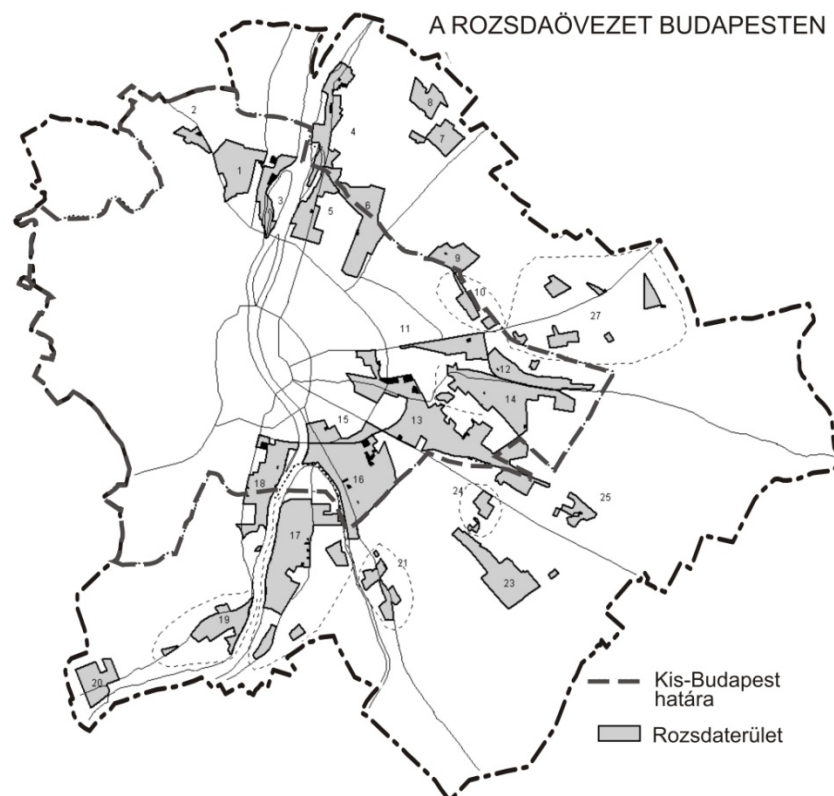
- ipari (pl. bányászat, textilipar);
- katonai (pl. laktanya, gyakorlótér);
- egyéb gazdasági és beruházási („greyfields”) (pl. bevásárlóközpont);
- közlekedési és egyéb infrastrukturális (pl. felhagyott vasútvonalak, út- szakaszok, kapcsolódó épületek);
- lakó (egykori lakóépületek, kortól függetlenül, pl. panelházak);
- kulturális és szociális (pl. iskolák, sportlétesítmények),
- mezőgazdasági (pl. felhagyott tanyák) [Otparlik et al. 2011, 5–6.].

Budapest barnaövezetére a 2000-es évek elején végeztek átfogó vizsgálatokat (Barta Gy. 2004). Ennek során a következő definíciót alkalmazták: “A barnamezős területek kisebb hatékonysággal hasznosított (alulhasznosított), esetenként kiürült, volt iparterületek. De ide soroljuk a rosszul hasznosított, vagy elhagyott vasúti és a már kiürült katonai területeket is” (Barta Gy. 2004. p. 10). A budapesti vizsgálatok a belváros és a kertvárosok közé beékelődő, az egykori Kis-Budapest határának két oldalán húzódó, 68-70 km² kiterjedésű övezetre terjedtek ki (1. ábra). A kutatások során vizsgálták a budapesti barnaövezet megújulási esélyeit egyebek mellett a zöldterületi rehabilitáció (Szabó J. 2004), a kereskedelmi funkció (Sikos T. T. 2004) és a lakófunkció (Kovács Z. 2004) szempontjából. Ugyanakkor az idézett kutatási összefoglalókban az ideiglenes térhasználat lehetőségeiről még csak említés sem történik. A Budapest Főváros Önkormányzata által megjelentetett Budapest 2030 Hosszú távú Városfejlesztési Konceptió a barnamező definícióját a kelet-közép európai viszonyok értelmében

határozza meg, kihangsúlyozva a város jelentős hányadát kitevő használaton kívüli, illetve alulhasznosított területeket.

Így a 2014 júniusában kiadott barnamezős területek fejlesztésére vonatkozó TFP a CABERNET definíciót kibővítve határozza meg a barnamezők fogalmát, bele érti az “egyéb, akár belvárosi fekvésű üres ingatlanok hasznosítását is”.

1. ábra

Forrás: Kovács Z. 2004

A barnamezős területek fejlesztését, rehabilitációját sokféle tényező befolyásolja, többek között: a helyi gazdasági viszonyok, a beruházási feltételek alakulása, az építési szabályozások, a lakossági támogatottság, a politikai prioritások stb. Ezek függvényében változhat az orvosolandó állapot és az újrahhasznosítás tényleges megvalósulása közötti szükséges idő. A 2008-as világgazdasági válságot követően az utóbbi időtartam egyre növekszik Magyarországon is. Ez azonban további negatív következményekkel járhat az adott terület környezetében, előidézheti például a terület további pusztulását, a

vandalizmus megjelenését, a szociális problémák erősödését, a közbiztonság romlását, az alulhasznosított negyedek leértékelődését, súlyosabb esetben slumosodását.

Mindezek elkerülésére kezdték el alkalmazni számos európai városban, a hazánkban még kevésbé elterjedt, "átmeneti térhasználat" (temporary use, Zwischennutzung) eszközét. Ennek értelmében egy adott problematikus terület olyan ideiglenes térhasználatot kap, mely a terület előnyére válik, állapotát, illetve a helyi lakossággal való viszonyát javítja, előkészíti a jövőbeli véglegesnek szánt funkció terepét. Ez megvalósulhat akár az egész terület, vagy annak egy részének bérbe adásával. Ennek időbeni lefutása változó, és az ideiglenes funkció megválasztása is sokféle lehet. [Orosz É. 2012] Az ilyen beavatkozásnak több pozitív gazdasági hozadéka is van, mivel a bérlő biztosítja a terület gondozását, és iparűzési adót is fizet tevékenysége után. Így mind az önkormányzat, mind a tulajdonos (sok esetben e kettő megegyezik), mind az ideiglenes hasznosítást fenntartó bérlő jól jár. Fontos megemlíteni azt is, hogy általános érvényben ezek a kezdeményezések alulról indulnak.

A kihasználatlan városi területek ideiglenes hasznosítása lehetőséget nyújt a fiatal, kreatív üzleti vállalkozásoknak, illetve önkéntes kezdeményezéseknek ötleteik megvalósításához, anélkül, hogy az nagyobb befektetési költségekkel járna. Ebből következően hozzájárulnak a városi társadalom szociális, illetve gazdasági megújulásához [Pioneers].

A KÉK (Kortárs Építészeti Központ) által 2012-ben indított kezdeményezés a Lakatlan, amely Budapest épületeinek nagymértékű kiüresedésére keres megoldást, illetve ösztönzi azok közösségi célú hasznosítását. Ennek eszközeként egy térképpel társított internetes leltárt állítanak össze, melybe bárkinek lehetősége van a budapesti üres ingatlanok, telkek adatait feltölteni. Céljuk az, hogy a felület révén kapcsolatot teremtsenek a helykeresők és a tulajdonosok között, így csökkentve a kihasználatlan ingatlanok számát. Szeretnék, hogy a hasznosítatlan ingatlanok rejtett potenciáljainak felhasználásával, minél több társadalmi, kulturális és közösségi kezdeményezést támogatni lehessen.

A hazai kezdeményezések másik jelentős példája a Rögton Jövök! program Budapest Főváros Önkormányzata szervezésében. Konceptióját képezi a piaci vagy

intézményi bérlőt nem találó ingatlan kedvezményes átengedése olyan kreatív és társadalmi érdekű tevékenységeknek, amelyek számára jelentős segítséget jelent egy meghatározott időszakra biztosított olcsó munkatér. Az inkubátorszerep az üres ingatlanok egyik legfontosabb ígérete, gazdasági és civil kapacitásfejlesztő dimenziója, amely miatt Európában ma számos önkormányzati és állami városfejlesztési stratégia fordul az üres épületek vagy üzlethelyiségek köztes használata felé. Ezen közös célok érdekében jött létre együttműködés a két program között. Úgy vélik, hogy az alulról és felülről egyszerre támogató kezdeményezések összefogásával átfogó és hosszútávon is jól átgondolt formában valósulhat meg Budapesten az átmeneti hasznosítás koncepciója, mint a városrészfejlesztési stratégiák része.

A köztes használat megfogalmazására és alkalmazására kitűnő külföldi példa a holland ZUS építésziroda Schieblock nevű projektje. A helyszín Rotterdam belvárosa, ahol a 2000-es években egy neo-lokalista mozgalom indult meg, annak érdekében, hogy a nagyszámban megkezdett gazdasági motiváció generálta építkezések ne hanyagolják el a helyi, közösségi érdekeket. Ennek következménye a lokális és globális felek ötvözeteként született 'glocal negyed' Rotterdamban.

Ebben a közegben vetette fel az építészek csoportja azt a kérdést, hogy miért ne lehetne a telket az épület lerombolása és az új építkezés megkezdése közötti időben is előnyösen, értéket teremtően hasznosítani. Erre válaszként az 'Ideiglenes Város' fogalmát határozták meg, amely nem a város korlátolt időtartamú létezését jelenti, hanem egy olyan tartós időszakot, melyben a beavatkozások átmenetiek, mindaddig amíg azok sikeressége bebizonyosodik és egy állandósultabb formára nem tesznek szert. A próbálkozások és kudarcok ezen folyamata új meglátásokat nyújt, és további módosításokat enged. Ilyen módon lehet tesztelni az 'ideiglenes építészetet', így az később egy permanensebb dologgá szilárdulhat. Ezt az ötletet a Schieblock nevű 1960-as évekbeli irodaház esetében alkalmazták. A tulajdonos szintén le akarta rombolni az épületet, azonban a ZUS által kidolgozott terv potenciális gazdasági értéke felkeltette az érdeklődést és különböző résztvevőket, innovatív kezdő vállalkozókat, intézményeket, workshopokat, stúdiókat hívtak az épületbe, illetve a tetőn közösségi kertet, közhasználatú pavilont létesítettek, így létrehozva egy minőségi nyilvános teret a környék lakosainak.

4. Az ideiglenes térhasználat eddigi megjelenési formái Budapesten

Annak ellenére, hogy az ideiglenes térhasználat jelensége még nem terjedt el széles körben Magyarországon, azért van néhány, a városfejlődés szempontjából pozitív megjelenési formája a magyar fővárosban is.

Talán elsőként említhető az ezredforduló óta egyre nagyobb számban fellelhető 'romkocsmák' csoportja. A kezdeményezés résztvevői a rossz állapotban levő épületek földszinti, illetve emeleti helyiségeit egybenyitják, ezekhez gyakran a régi épületekben meglévő belső udvar is kapcsolódik, mint központi szervező elem. Vannak olyan romkocsmák, melyek korábban parkolóként hasznosított foghíjtelkeken találhatóak (1. kép). Közös jellemzőjük tehát a helyszínen szolgáltató funkcióvesztett, elhagyatott vagy kihasználatlan ingatlan (pl. a Kuplung egy volt autószerelő műhely helyén üzemel), illetve a tetszőlegesen összeválogatott, láthatóan régi elemekből álló bútorozás, mely a romosság érzetét kelti.

1. kép: A vendéglátási célú ideiglenes hasznosítás példája Budapesten

Forrás: saját felvétel

A romkocsmák túlmutatnak a nevükkel jelzett funkción, mivel különböző kulturális, zenei, irodalmi programoknak, művészeti kiállításoknak, illetve őstermelői és bolhapiacoknak biztosítanak színteret. Emellett támogatják a fiatal kezdő művészek, innovatív alkotók pályáját. Tehát elmondható róluk, hogy Budapest lakosainak közösségi életében aktív szerepet játszanak, szinte belesimulnak a városi szövetbe. Nemzetközi visszhangjuk sem elhanyagolható az egész világon újfajta megközelítésnek számító romkocsmáknak, mivel számos útikönyv és idegenforgalmi jelentés ad hírt az egyre népszerűbb sajátos magyar turisztikai termékről [CNN]. A 20 legismertebb romkocsma nagy része a belvárosban, azon belül is a VI., illetve VII. Kerületben található.

Míg a romkocsmák jellemzően belvárosi hasznosítási példák, addig fontos megemlíteni a város külső tereit érintő civil kezdeményezést, a Valyo-t, mely 2010 őszén indult el. Az elnevezés a város és a folyó szavakból alakult ki (valyo). A kezdeményezés szervezői a rendelkezésükre álló eszközökkel szeretnék összekötni a belvárost és a természeti kincsnek számító Dunát. Úgy gondolják, hogy a folyópart területe különféle szabadidős tevékenységekre, sportolásra is alkalmas volna, ezért a legtöbb programot a Duna menti helyszínekre szervezik. Szeretnék, "ha a Duna part egy kapcsolódási pont lenne a vízhez, a természethez, ha az itt élők magukénak éreznék városukat és folyójukat, illetve ha rákerülne az itt élők mentális térképére a Duna".

Budapest szerte sok a rosszul működő, alulhasznosított városi tér, ezeket töltenék meg tartalommal, illetve a város aktivitását felerősítenék. A Valyo által szervezett programok (pl. az első egy kacsakő dobó bajnokság volt) sok embert meg tudnak mozgatni. Nyáron a kezdeményezés központi helye a ValyoPart (Lánchíd pesti hídfő), ami egy kulturális, közösségi használatú partszakasza a Dunának. Mivel a tavaszi árvíz idején levő homok felgyülemlt azon a részen, így színes kültéri bútorokat (szintén közösségi építés eredménye) helyeztek el, egy plázst létrehozva, melyen koncerteket, irodalmi felolvasásokat, sakkozást, workshopokat tartanak. Ennek a programnak van egy szociális vetülete is, mivel két hajléktalan szintén ott tartózkodik, részt vesznek az eseményeken, illetve segítenek a folyamatosan használatban levő hely karbantartásában, cserébe a fém- és üveghulladékot felhasználhatják. Ez a fajta szimbiózis akár a társadalomba való integrálás egyik lehetőségét mutatja fel.

A városlakók és a Duna közötti kapcsolat megerősítésére, minden évben megrendezik a Dunatanösvényt is, ami több állomásból álló informatív sétatúra hálózat a Duna pesti oldala mentén. Szintén érdekes, innovatív ötlet volt, amikor tavaly télen egy bontóból szerzett reptéri szállítóbuszt mobil szaunává alakítottak át. Az ingyenes regisztrációt követően igénybe vehető szolgáltatás a Dunapart mentén, többek között a Lánchíd mindkét hídfőjénél, várta az érdeklődőket. Jobban belegondolva, a funkció és a helyszínhez kapcsolódó panoráma már szinte feszegeti a városhasználat határait. A Valyo csapata részt vesz a RIVE (Rivers of Europe) projektben, amely a Duna menti országok között jött létre, és elsődleges céljuk a folyó menti települések összefogása, közöttük a civil és kulturális kapcsolatok megteremtése. Ennek eszközeként egy átalakított színházhajót, mint úszóplatformot indítottak útjára a Dunán, ami kortárs képzőművészeti és táncos programoknak ad helyszínt. A szárazföldön pedig biciklis utánfutó szett (elektronikai, zenés lehetőség) segítségével tudnak spontán, rögtönzött, gyors mikro eseményeket létrehozni. Nem utolsó sorban, egy 6 napos workshop keretében egy pestlőrinci gimnázium fűszerkertjének a megtervezésében, megépítésében vett részt a Valyo, az ottani diákokkal közösen dolgozva. A Valyo tagjai nem csupán építészek, urbanisták, de van köztük költő, közgazdász, biológus is, így sokféle különböző látásmód találkozik egy helyen, aminek köszönhetően nem csak egy szempontból vizsgálódnak, illetve a kezdeményezés dinamikáját is ez adja.

Az ideiglenes térhasználat egyik gyakori módja Budapesten a telkek parkolóként történő hasznosítása (2. kép). Miután a korábbi funkcióvesztett épületet lebontják, a tulajdonos az átmeneti időszakban magáncégnek adja bérbe a területet, aki gondoskodik a parkoló üzemeltetéséről, karbantartásáról. Az ilyen szerződés mindkét félnek előnyös, a környezet biztonságát illetően is kedvező. Mivel sok kisebb cég foglalkozik ezzel, ezért az összes ideiglenes parkoló nincs egyetlen adatbázisba összegyűjtve. Egy 2005-ös felmérés szerint, Budapest történelmi belvárosában 10,678 különféle hasznosítású épület és 517 foghíjtelek volt. Az utóbbiak jelentős hányadát teszik ki a belváros területének (Kovács Z. 2009).

Annak érdekében, hogy csökkenjen a forgalom Budapest főbb útjain, illetve mérséklődjön a zaj- és légszennyezettség, a BKK (Budapesti Közlekedési Központ) 2015-re 9 új helyszínen létesít P+R parkolókat, összesen 1500 új parkolóhellyel. Tervük szerint az ütemezések végére összesen 17000 körüli fővárosi P+R férőhely áll majd az

autósok rendelkezésére. Ez a fejlesztés akár a fentebb említett belvárosi parkolóhelyekre való igényt is csökkenti, így az ideiglenes használatra más alternatívát választanának az ingatlantulajdonosok (pl. közösségi kulturális színtér, zöldfelület, közösségi kert stb.).

2. kép: Parkolási célú ideiglenes hasznosítás Budapesten

Forrás: saját felvétel

A belvárosi kerületekben alig 1–4 m² aktív zöldfelület jut egy főre. A zöldfelületek mennyisége a fővárosban 1990 óta egyre csökken. Budapesten az egy főre jutó zöldterületek (közparkok, közkertek) nagysága 5m², szemben az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által ajánlott 9 m²/fő értékkel. Ugyanakkor az alacsony zöldterületi ellátottság mellett a különböző közparkok térbeli eloszlása is egyenetlen [Budapest 2030]. Ezen adatokat figyelembe véve az ideiglenes térhasználat további opciójaként alkalmazott közösségi kertekre egyre inkább szüksége van a városnak, annak lakosságának.

5. Földhasznosítás és zöld övezetek Budapesten a 20. században

Annak ellenére, hogy a német modellel szemben Magyarországon nincs olyan nagy hagyománya a városi környezetben történő veteményeskert művelésnek, mégis voltak példák a városi földhasznosítás ilyen formáira, amit a társadalmi jólét egyik eszközeként alkalmaztak. Vidéken ez gyakoribb jelenség volt, ami főként az állam, illetve később a civil szervezetek által kezdeményezett szociális földprogramok formájában jelent meg. A városi környezetben pedig főként a telepszerű lakónegyedekhez tartozó földterületek megművelése mutatott hasonlóságot a vidéki állapotokkal.

Erre a leghíresebb példa az 1908-tól az akkori főváros peremén, Kispesten kiépített, a Howard-féle kertvárosi mintát követő Wekerle-telep. A telepet azzal a céllal hozták létre, hogy a főváros kezében lévő vállalatoknál dolgozó munkások megfizethető, élhetőbb helyen tudjanak lakni, szemben a belső városrészekben uralkodó zsúfolt, egészségtelen körülményekkel. A tervezés során központi elem volt a telep kertvárosi jellege. Az utcák rangját tudatosan hangsúlyozták a zöldterületek kialakításával és a növényültetéssel (3. kép).

3. kép: Wekerle-telep, a Howard-i álmok megvalósítása Budapesten

Forrás: saját felvétel

A sugárutakra jegyesorokat, a körutakra zöld alagutat alkotó platánokat ültettek, illetve minden utcának meg volt a saját jellemző fajtája. Minden épülethez, sőt lakáshoz külön kert tartozott, amelyek művelése a bérlők számára kötelező volt. A telepnek önálló kertésze volt, aki segített a lakosoknak kertjeik gondozásában, a családok ellátását szolgáló konyhakerti növények termesztésben. A lakosságot pedig a kormány kisebb támogatásokkal segítette, ugyanis a telep minden lakója négy gyümölcsfát kapott, azaz az évek során összesen 16 ezer gyümölcsfa lett elültetve a Wekerle-telep területén. Ennek köszönhetően 1917-ben a gyümölcsstermesztésből minden lakó a lakbér négyszeresének megfelelő jövedelemre tett szert. A második világháborút követően egyre inkább megszűnőben volt a kertészkedés, romlott a kertek állapota, illetve a rendszerváltás után a lakások és velük a kertek egy része is magántulajdonba került, eredeti funkcióját elvesztette.

A Wekerle-telepen kívül több kisebb lakótelepet is építettek a munkásoknak Budapest szerte a 20. század elején, többek között az Óbudai Gázgyár területén a Gázgyári munkás és tisztviselő lakótelepet, az Üllői úton a Mária Valéria telepet, a Salgótarjáni úton az Augusztai telepet, a VIII. kerületi Golgota utcában a MÁV Gépgyár kolóniát.

Az 1933 és 1938 között önkormányzati területen épült Kőbánya-Kertváros elsődleges célja a fővárosi szegényebb családok megsegítése volt, így előnyt élveztek a nagyobb családok, illetve azok, akik rendelkeztek korábbról valamilyen mezőgazdasági tapasztalattal, mivel a 148 ikerház mindegyikéhez tartozott egy kis parcella is. Az alacsony lakbérért cserébe a lakóknak kötelező volt intenzíven megművelniük a földterületeiket. Korabeli sajtótudósítások szerint, az ebből származó haszon mind a lakbért, mind a családok ételmezését fedezte, így az úgynevezett Külvárosi Lakótelep lakosságának életkörülménye jóval kedvezőbb volt a belvárosi munkás rétegekéhez képest.

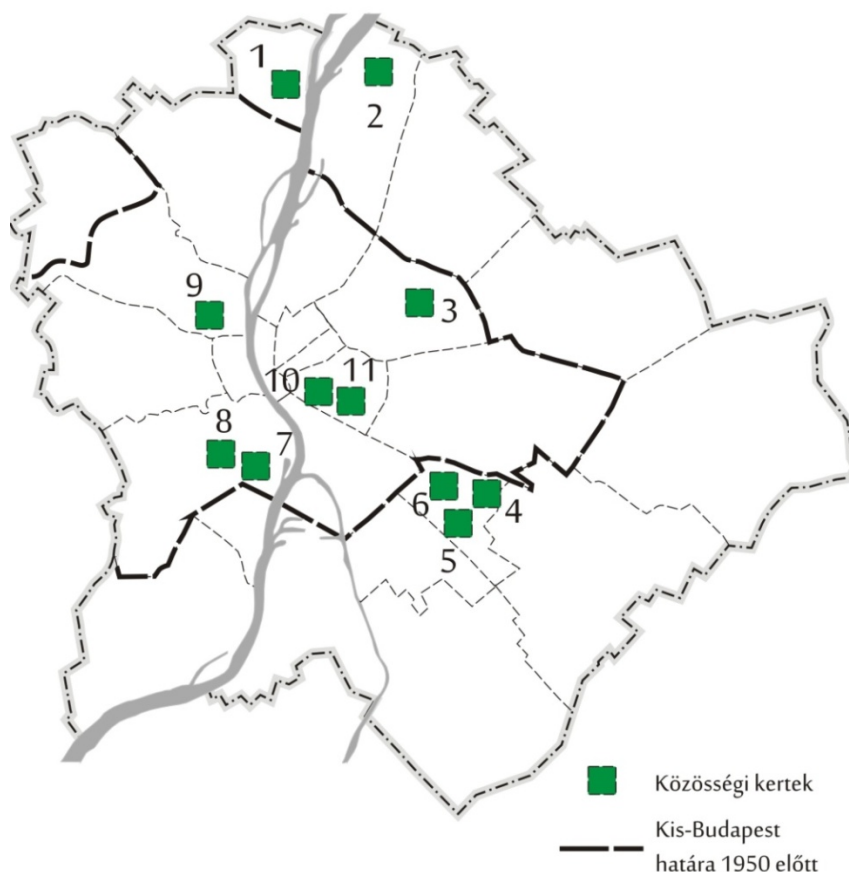
6. A közösségi kertek Budapesten

Magyarországon az elmúlt öt évben terjedt el a közösségi kertek alapításának ötlete. A progresszív gondolat nyomán 2012 tavaszán több ilyen kert létesült szerte az

országban, amely a főváros mellett a nagyobb vidéki városokat is érintette (pl. Kecskemét, Szeged, Eger). A budapesti kertek igen változatosak, csoportosíthatjuk őket aszerint, hogy hol helyezkednek el a városon belül, a használatba vett telek kinek a tulajdonában van, vagy milyen kertészkedésen kívüli funkciókat látnak el. A kertekről általánosságban azt mondhatjuk, hogy civil kezdeményezés eredményeként jöttek létre, elsősorban közösségformáló, illetve nevelési, oktatási célból. Számuk folyamatosan változik (növekszik), ezért még nem készült az összes budapesti közösségi kertre átfogó adatbázis, bár a KÉK (Kortárs Építészeti Központ) nem titkolt célja egy ilyen létrehozása. A 3. ábra 11 napjainkban is működő közösségi kert elhelyezkedését mutatja Budapesten.

3. ábra

KÖZÖSSÉGI KERTEK BUDAPESTEN

Forrás: saját adatgyűjtés, ill. szerkesztés

A térképen látható számozások az alábbi közösségi kerteket jelölik (zárójelben létrejöttük évszáma):

1. Békási kert, III. kerület, (2013)
2. reGARDEN-újraKERT, IV. kerület, (2013)
3. ZUGkert, XIV. kerület, (2014)
4. Első Kis-Pesti Kert, XIX. kerület, (2012)
5. Aranykatica Kert, XIX. kerület, (2013)
6. Zengő Kert, XIX. kerület, (2014)
7. Kelen kert, XI. kerület, (2014)
8. Csárdás kert, XI. kerület, (2014)
9. Lecsós Kert, II. kerület, (2012)
10. Leonardo Kert, VIII. kerület, (2012)
11. Grundkert 2.0, VIII. kerület, (2012-) (2014)

Vannak közöttük olyanok, amelyek már évek óta működnek, illetve olyanok is, amelyeknek idén volt az első szezonjuk. Az ábrán jelezett tizenegy kert közül munkám során hatot vizsgáltam meg közelebbről. Rájuk vonatkozóan készítettem interjút a szervezőkkel, ill. kert koordinátorokkal. A célom az volt, hogy három belvárosi (Lecsós Kert, Leonardo Kert, Grundkert 2.0) és három külvárosi (Első Kis-Pesti Kert, reGARDEN-újraKERT, ZUGkert) kertet hasonlítsak össze. A belvárosinak tekintett kertek a tömör városias beépítés területén helyezkednek el, míg a külvárosiak Budapest 1950 előtti határain kívül. Utóbbiakat jellemzi, hogy kertvárosi, lakótelepi környezetben jöttek létre. A két csoport eltérő fekvéséből adódik, hogy használóik is eltérő társadalmi közegekből verbuválódnak. Az összehasonlítás célja az volt, hogy feltárjam a köztük levő hasonlóságokat, és az eltérő területi közegekből fakadó különbségeket.

6.1. Első Kis-Pesti Kert

Az első önkormányzati tulajdonú telken megnyílt közösségi kert a fővárosban az Első Kis-Pesti Kert volt, mely 2012 májusában Kispesten jött létre. Létrehozása a VKKE (Városi Kertek Közhasznú Egyesülete) nevéhez kötődik. Habár a közösségi kert alapításának ötletét szinte az összes budapesti kerületben pozitívan fogadták, mégis a XIX. kerületben tudott megvalósulni, mivel az ottani önkormányzatnak külön zöld

ügyekkel foglalkozó, úgynevezett ZöldProgram Irodája van. Az önkormányzattal való szoros együttműködés ellenére, közel 1,5-2 év munkájába tellett, mire a kert megnyitotta kapuit. A kerületi hivatal az egyesülettel kötött szerződés keretében a földet biztosította, a kert kialakításban is segített, illetve pénzügyi támogatást is nyújtott.

Mivel a kert egy panel lakótelep közepén helyezkedik el, a kertművelők mindegyike a kert közvetlen környezetében lakik. A kerttagok korösszetétele vegyes, a fiatal gyerekes családoktól kezdve idős nyugdíjasokig mindenki aktívan részt vesz a közösségi földtulajdon művelésben. Bár a kert létrejöttében a gazdasági válságnak is komoly szerepe volt, mégis elsődleges célja a közösségteremtés, valamint a lokálpatriotizmus megerősítése volt. Eszközként szolgált az elidegenedés elleni küzdelemben, ami a lakótelepek társadalmát fokozottan jellemzi.

A kert környékére az önkormányzat további padokat helyezett el, azért hogy a parcellával nem rendelkező lakókat is a négy fal közül való kimozdulásra ösztönözze, így a kert egyfajta informális közösségi központtá vált. A kertben összesen 26 darab 4,5 m² családi parcella található, emellett egy fűszerkertet is gondoznak 29 m² területen. Több mint 31 féle haszonnövényt természetnek, illetve részletes terménynaplót is vezetnek. Természetesen az akadálytalan működést a kert saját szabályzata is biztosítja. Az aktív közösség jelenlétét továbbá az is mutatja, hogy kertészfórumokat szoktak tartani, rendszeresen vannak kertgyűlések, találkozók, az Első Kis-Pesti Kert több kerületi eseményen, ünnepségen, ill. zöldprogramokon is részt vesz.

VKKE célja az alapításkor az volt, hogy az első év után kilépjen a kert kezdeti működtetésben való aktív-vezetői szerepéből és a kert önellátó működésre legyen képes. Ezt sikerült is elérniük, idén immár a harmadik nyarát zárta az Első Kis-Pesti Kert. Az egyesület pedig a jövőre minimum négy további kert alapítását tervezi.

6.2. reGARDEN – újraKERT

A külvárosi területen elhelyezkedő kertek közül másodikként a 2013-ban alapított reGARDEN-újraKERT-et vizsgálom (4. kép). Ennek az a különlegessége, hogy Újpesten a káposztásmegyeri Homoktövis Általános Iskola kertjében lett kialakítva,

oktatási célból. Az iskolának már korábban is volt működő kertje, melyet a technika tantárgy keretein belül használtak, azonban ez később megszűnt. Így amikor 2013 tavaszán az egyik szülő felhívta a figyelmet a Telekom által iskoláknak kiírt tankert létrehozásáról szóló pályázatra, a Homoktövis is jelentkezett és sikeresen pályázott. Mivel ökoiskoláról van szó, ezért szem előtt tartják a fenntarthatóságra és környezettudatosságra való nevelést.

4. kép: reGarden iskolai tankert, Budapesten

Forrás: interjú alany

A szülői közösség is támogatta az ötletet, 2013 májusára az érdeklődő aktív családok köre is kialakult, illetve az önkormányzat is sokat segített az iskolának a kert megvalósításában. Bár a szerződés elkészítése hosszú ideig tartott, a kert kialakításában nem voltak komoly nehézségek, ugyanis sok támogatást kapott az iskola, például kertészetben levásárolható ajándékkártya formájában, aminek köszönhetően a tavaszi létesítéstől még egy évre elegendő vetőmaggal, virágföld utánpótlással rendelkeznek. Míg a 11 db tanuló csoportok által gondozott parcella mérete egyenként 8m x 2m, addig a 12 db családi parcella 4m x 2m alapterületű. Emellett vannak közös területek, például virágos kert, vegyes és hagymás virágokkal, illetve bogyós gyümölcsös terület is van. Itt kapott helyet a névadó ültetvényük a homoktövis, amelyből három lány és két fiú

növényt telepítettek. Mivel az iskola közelében található Duna ártéri homokos talaján eredetileg őshonos növény a homoktövis, ezért a kertalapítók fontosnak gondolták az újratelepítést. Továbbá létesítettek fűszernövény spirált is a változatos ízek és a gyógynövények megismertetése jegyében.

A kert egész évben foglalkozást igényel, télen a jelölőket készítik, februártól pedig már a palántákat nevelik. A közösségi kertnek nincs írott házirendje, azonban rendszeresen tartanak találkozót, illetve a szülők is internetes csoporton keresztül kommunikálnak, megbeszélik, hogy ki, mikor, milyen munkát végez a közös területeken, nyáron pedig a szünetekben beosztották, hogy ki-mikor öntözi a kertet. A kertbe az iskolásokon kívül csak a családok tudnak bemenni saját kulccsal. A felnőtt kertészeknek és a kis kertészeknek a KÉK (Kortárs Építészeti Központ) szervezésében már több ismeretterjesztő előadást is tartottak, például a paradicsomról, a komposztálásról, illetve volt földgiliszta farm létesítéséről szóló interaktív foglalkozás is.

Sajnos a tanárok munkaidő terheinek növekedése miatt csak a természet és a kertápolás iránt legelhivatottabb tanárok veszik ki részüket a gyerekek foglalkoztatásából. A programban részt vevő gyerek személyiségén, látásmódján is érzékelhetően pozitív hatásokat gyakorolt a kert, akik részt vállaltak a kerti munkákból, azt örömmel teszik. Remélik, hogy a három pályázati év után lesz lehetőség folytatni a munkát és nem hal el a kezdeményezés. A kert több iskolai eseménynek is helyszínéül szolgált. Például az iskolai Föld Napja egyik helyszíne volt, vagy az tanév végi nyugdíjas búcsúztatónak adott helyet, a nyári ügyelet idején pedig itt töltötték a nap egy részét a gyerekek, illetve szeptemberben volt egy helyi családokat összefogó rendezvény, melynek a vendéglátása a kerti "tűzhelynél" zajlott.

Az újraKERTnek semmilyen negatív visszhangja nem volt eddig, a zajra sem panaszkodtak, hiszen megszokott az iskolai hangoskodás. Viszont a kerítésen át egyre többen kíváncsiskodnak, így ha vannak a kertben, akkor szívesen invitálják be az érdeklődőket.

6.3. ZUGkert

A külvárosi közösségi kertek közül utolsóként vizsgált ZUGkert helyi civil kezdeményezés eredményeként született meg 2014 tavaszán (5. kép). Az ötlet a belvárosi Grund kert példájából adódott, még 2012 őszén. A kert tényleges megvalósulásáig tartó folyamat viszonylag akadálymentes volt, azonban így is sokáig, közel két évig tartott. Az önkormányzat a kezdeményezőket megkeresésére telket adott, sőt elvégezte a területrendezést, kivitelezést is. További kapcsolatoknak köszönhetően a kert az Európai Unió Hortis projektbe is bekerült, mint referenciakert. Az utóbbi program kertészeti tanfolyamok, és „zöld” programok szervezésével igyekszik ösztönözni a városi kertművelést. A kert ötletét már az első nyilvános fórumon, 2012 tavaszán, pozitívan fogadták, nagy volt az érdeklődés a helyiek részéről és később a várakozással töltött időszakban is további szabadtéri programokat szerveztek a területen.

5. kép: ZUGkert Budapesten

Forrás: saját felvétel

A kertben összesen 64 darab 10 m²-es parcella található, ezek közül 3 intézményi (két helyi iskola és egy óvoda), 7 egyesületi, a maradék 54 pedig a jelentkezők között lett

kisorsolva, akiknek feltétlenül zuglói lakosnak kellett lenniük. Mivel a kertet egyik oldalról lakótelepi házak övezik, ezért a kertészkedők nagy része ott, vagy távolabbi részeken lakik. A társaság vegyes korösszetételű, vannak fiatal párok, kisgyerekes családok, nyugdíjasok. A kert működésében egyedül a közösség összetartása, a mindenki számára alkalmas időpont egyeztetése a nehézkes. Mint minden közösségnek, ennek is vannak kevésbé aktív tagjai, ám igyekeznek őket is minél több programba belevonni. A kert életébe az önkormányzat nem avatkozik bele, úgy vélik, felülről nem lehet irányítani, és ennek mindenképpen alulról jövő kezdeményezésnek kell lennie. A kertnek van saját házirendje, szabályzata, a kerttagok parcella használati szerződést írtak alá, illetve rendszeresen tartanak kertgyűléseket is.

A környék ökológiáját határozottan javítja a ZUGkert, mivel már most több mint 1000 különböző növényfajta található meg a területen. Az ültetett fajok megválasztásának nincsenek kritériumai. A télen való működés még kérdéses, felmerült a fóliával való fedés ötlete is. Hétvégente rendszeresen tartanak előadásokat, többek között a növényvédelem, a komposztálás, a permakultúra és a télre való felkészülés témájában. Kártevők esetén szakértőt szoktak hívni, de így is igyekeznek bioökológiai módon megoldani a problémákat. Bár a természeti környezeten érzékelhetően javított a kert, még nem lehet állítani a közbiztonság javulását, minden parcella tulajdonosnak saját kulcsa van a kerthez. A kertnek csupán a területről kiszorított kutyatulajdonosokkal volt konfliktusa, illetve a szomszédos családi házak tulajdonosai panaszkodtak a zajra.

A ZUGkert sikerét az is mutatja, hogy amióta nyitva van, a kerttagoknak csupán 10-20%-a cserélődött ki, a korábbinál aktívabb kertészekre, akiket a várólistások közül sorsoltak ki. Még négy évig van érvényben az önkormányzattal kötött közterület használati szerződés, de a kert területe amúgy sem építhető be az érvényes tervezési besorolás miatt, ezért remélhetőleg hosszú jövő áll az ott folytatott kertművelés előtt. Emellett bíznak a ZUGkertesek abban is, hogy további közösségi kerteket is tudnak majd alapítani Zuglóban, például a Rákos-Rendező rehabilitációjára koncentráló European12 programmal karöltve.

6.4. Lecsós Kert

A vizsgált három, belső kerületben működő kert közül, azért a Lecsós Kertet elemzem elsőként, mert bár várhatóan a közeli jövőben meg fog szűnni, ez a kert az elsők között jött létre intézményi tulajdonú területen, 2012 tavaszán, a Millenáris Parkban. A kezdeményező a KÉK (Kortárs Építészeti Központ) volt, akiknek már 2010-től elsődleges céljaként szerepelt a városi kertészkedés, mint ideiglenes térhasználati alternatíva meghonosítása Magyarországon néhány mintakert formájában. Az első ilyen a Fügéskert lett volna a VI. kerületben 2011-ben, azonban a telektulajdonos visszalépett, így a nyáron megrendelt palántákat a szeptemberi Fenntarthatósági nap keretében ültették el a Millenáris Parkban. A lakosság figyelmének további felkeltésére lomtalanításból származó holmikból készített design ágyásokat árvereztek el, azok útját pedig nyomon követték, hogy tudják melyik-hova került (pl. moziba, szórakozóhelyre, óvodába). Így egyfajta egész Budapestet átfogó zöld hálózatot teremtettek meg. Ez a program nagy népszerűségnek örvendett a lakosság körében, az érdeklődő potenciális réteg is kialakult, akik hírlevelek, szakmai programok révén tudtak kapcsolatban maradni a projekttel. A sikereket látván a Millenáris Nonprofit Kft. felajánlott a kezdeményezők számára egy korábban szőlővel, bokrokkal telepített közparkként funkcionáló területrészt, így végül 2012 tavaszán megnyitotta kapuit a Lecsós Kert a II. kerületben.

A kert kialakításában nem adódtak komolyabb nehézségek, mivel az infrastruktúra már ki volt építve és a vízhasználat költségeit a tulajdonos egy évig magára vállalta. A felállítandó kerítés kiadásait végül támogatásokból, illetve a megnövelt bérleti díjből (10 000 Ft/év) tudták fedezni a szervezők, amiért cserébe a kerttagok vásárlási utalványt kaptak az egyik kertészetbe. A KÉK is támogatta a kertet az elindulásban, mivel kezdésként közhasználatra eszközöket, magokat, palántákat biztosított. A kertművelők tetszőlegesen ültethettek növényfajtákat, csupán a vegyszerek használata volt tiltva. A Lecsós Kertben végül 88 darab 5-6 m² területű parcellát alakítottak ki, amelyek 5 darab 15-25 fős szekcióba voltak rendezve.

A nagy érdeklődést az is mutatta, hogy 4,5-szeres volt a túljelentkezés, így a kerttagokat kisorsolták, azonban nem volt kitétel, hogy a jelentkezők a környéken

lakjanak. Ennek következtében voltak olyanok, akik például Csepelről, Káposztásmegyerről jártak be, s a hosszabb utazási idő miatt a kertészkedés egy idő után teherré vált. Volt olyan is, hogy egy-egy parcellát baráti társaságok béreltek, és közösen gondozták. A megnyitás előtt a Millenáris környékén szórólapokkal hirdették a Lecsós Kertet, igyekeztek minden generációval kapcsolatba lépni. A társaság korösszetétele szintén vegyes volt, fiatalok, középkorúak, nyugdíjasok egyaránt szívesen kertészkedtek. A kertből hiányzott a nagyobb közösségi tér, illetve a szekciók elszeparáltsága miatt kevésbé volt átlátható a terület. Emellett a viszonylag nagy létszám miatt nehezebb volt a szervezés, a társaság összefogása is. Mindezek következtében a Lecsós Kertben nem igazán jött léte egy nagy erős közösség, inkább egy kisebb „kemény mag” alakult ki. Az első évet követően viszonylag nagy volt a kerttagok kicserélődése, ami részben a kezdeti lelkesedés elmúlásának, másrészt a tervezettnél több időráfordításnak volt köszönhető.

Bár az első évben sok közös programot tartottak (például bográcsozás), illetve télen előadásokat szerveztek, a következő évben mégis megfogyatkozott az eseményeken való résztvevők száma, illetve csökkent a kerttagok aktivitása. A Millenáris Park vezetősége a park felújítása mellett döntött, ezért 2013 őszén a kert megszűnt egy időre, majd az idei szezonban ismét kinyitott. Azonban idén ősszel végleg be fog zárni a már korábban bizonytalan helyzetben levő Lecsós Kert. Mindezek ellenére a KÉK szervezői nagyon sok tanulságot vontak le a kert működéséből, amelyeket további kertjeikben tudnak majd felhasználni.

6.5. Leonardo Kert

A VIII. kerületi Leonardo da Vinci utcában szintén a KÉK kezdeményezése nyomán nyitotta meg kapuit a Leonardo Kert 2012 tavaszán. A telek a Futureal cég tulajdonában van és a Corvin- Szigony projekt részeként be fogják építeni, azonban a közel 3 éves átmeneti időszakra a tulajdonos szerződésben átengedte a területet közösségi kertként való ideiglenes használatra. A Lecsós Kerthez hasonlóan nagy érdeklődés fogadta az új kert ötletét, mivel háromszoros volt a túljelentkezés, ám az előbbi kerttel ellentétben, itt a szervezők kikötötték, hogy csak környékbéli lakosok jelentkezhetnek. Ez érvényes volt a következő években kisorsolt új kerttagokra is. A

második évre csupán 3, a harmadik évre 14 parcellának lett új gazdája, ám idén a túljelentkezés a megüresedett telekrészekre már 14-szeres volt. Legtöbbször a környékről való elköltözés indokolta a kerttagok cseréjét. A közösség korosztálya szintén vegyes, legtöbbször a fiatal felnőttek, gyerekes családok vannak. Összesen 95 darab, minimum 7 m² nagyságú parcellát alakítottak ki, melyekből öt tanparcellaként működik, kihelyezett környezetismereti óráknak, pedagógus tréningnek, külföldi csoportok látogatásának szolgál bemutató helyként (5. kép).

5. kép: A Leonardo Kert a VIII. kerületben

Forrás: saját felvétel

A KÉK szervezői a közösségi kertjeikben igyekeznek minél több módszert kipróbálni (szabadföldi-, emelt ágyás stb.), és a kertészkedők is kísérleteznek a növényfajtákkal, így a Leonardo parcelláin a régi magyar és az egzotikus növények egyaránt megtalálhatóak. A kerthez mindenkinek saját kulcsa van, így télen is csak az időjárás tarthatja vissza a kertészkedni vágyókat. A kerttalálkozók mellett, rendszeresen szerveznek közös programokat (pl. terménycsere, magcsere, receptcsere), illetve egy üzenő fal is működik a kertben. Télen pedig szakmai előadásokat tartanak, a kert és design, valamint a művészet és irodalom kapcsolata is a témák között volt. A telek környezetében határozottan érezhető a területfolton jelen levő természetes közeg, a

mikroklíma javulása. Amióta működik a kert még nem volt eset lopásra, vagy rongálásra, sőt a rajzzal díszített deszkakerítést sem graffitizták össze. Ez igen nagy pozitívumnak számít, tekintve a kertet körülvevő negyed rossz hírére. Jellemző, hogy a szomszédos házak lakói is gondosan figyelik, vigyázzák a Leonardo Kertet. Bár a kapukat zárni szokták, viszont az érdeklődőket mindig szívesen fogadják a nagyobb kertrendező, illetve nyilvános programokon (pl. már volt kertmozi és zöldségszüreti multság is).

Ahogy korábban, a Lecsós Kert bemutatása során már említettem, a KÉK célja olyan mintakertek létrehozása volt, melyek révén kitapasztalhatják a közösségi kertek magyarországi elterjesztésének lehetőségeit, a környezetre gyakorolt hatásaikat, adaptálhatóságukat. Távlabbi céljuk később az ország több pontján megjelenő közösségi kerthálózat kialakítása. Céljuk az is, hogy a kezdetben kívülről generált közösségszervezés után maga a kertközösség kezdeményezzen programokat, újításokat, illetve hosszú távon is önálló lábakon tudjon megállni egy-egy közösségi kert [].

6.6. Grund kert 2.0

A VIII. kerületben található Grund kert 2.0 előzménye a 2012-ben alapított Grund kert 1.0, melyet 2014 tavaszán a szomszédos Bókay utcába költöztettek át. Civilek vetették fel a szomszédos telken való közösségi kert alapításának ötletét a Grund tulajdonosának, aki a Futureal építetötől bérelte a telket. Mindkét fél támogatta a felvetést, hiszen amellet hogy a területet rendben tartják, egy ökológiailag és közösségi szempontból is pozitív tevékenységet végeznek rajta. Ez esetben is csak a helyi kutyatulajdonosokkal volt kisebb nézeteltérés a területi változások miatt. A kert létrehozásában kezdetben anyagi nehézségek is adódtak, ám ezt igyekeztek úgy a javukra fordítani, hogy amit lehetett, azt önerőből, saját munkával, gazdaságosan alakítottak ki. Mindez jelentős közösségformáló erővel bírt.

Az első kert tagjainak egyik fele a kezdeményezők ismeretségi köréből került ki, legtöbbször valamilyen civil szervezet tagjai voltak, a társaság másik fele pedig a környéken lakott. Összesen 32 darab parcella került kialakításra, viszont hiányzott a közösségi tér, így erre külön figyeltek az új kert kialakításakor. Az első év nagy sikere után a második évben nehezkesebben működött a kert, a parcella tulajdonosok 20%-a

kicserélődött, illetve 2013 őszén kiderült, hogy még a tél előtt ki kell költözniük a telekről, mert ott folytatják a nagy léptékű Corvin sétány projektet. Ennek ellenére nem ért véget a Grundkert, mivel a Futureal egy másik telket ajánlott fel a közösség számára, amelyen előreláthatólag a következő öt évben fennmaradhat a közösségi kert (6. kép). A felmerülő pénzügyi költségeket pedig a Fővárosi Önkormányzat által kiírt zöldfelületeket támogató pályázatból tudták fedezni a Grundkertesek.

6. kép: A Grund kert 2.0

Forrás: saját felvétel

2014 tavaszán minden hétvégén fokozatosan készítették elő az új kertnek a terepet, megtisztították a telket, a talajt rendezték, parcelláztak, faházat és magaságyásokat építettek. A Grundkertesek sajátos parcella beosztási gyakorlata is ehhez kapcsolódott, mivel minden érdeklődőt invitáltak a közös munkára, hiszen így ismerhetik meg egymást a legjobban a régi és új kerttagok. Mindenki kapott parcellát, aki csatlakozott a kerti munkához, mert valóban érdekelt az ügy. Különben a régi kerttagok kétharmada megmaradt, az új tagok kivétel nélkül a környéken laknak. A közösség itt is vegyes, többségben a 30-as korosztály van, bár a legidősebb egy 70 éves nagymama, aki a szomszédos 16 emeletes panelházban lakik, míg a legfiatalabb egy 10 éves kislány. A Grundkert 2.0 45 darab 10-16 m² méretű parcellával és 15 darab 1 m² területű magaságyással rendelkezik, emellett az új, nagyobb telken közösségi területnek

is hagytak helyet a felosztásnál. A kertnek még nincs írott szabályzata, csupán hallgatólagos, mivel úgy gondolják, hogy a túlszabályozott, merev városi közegben egy önszabályozó, 'zöld oázis' több élményt nyújt ebben a kötetlenebb formában. Úgy tűnik szabályok nélkül is jól működik a közösség, békés viszonyban művelik egymás mellett a résztvevők a parcelláikat, személyenként változó a közösségi aktivitásuk. A kertészkedés hangsúlyos alapszabálya, hogy vegyszermentesnek kell lennie, illetve az előrelátható ideiglenesség miatt nem ültetnek fás szárú növényeket, pár szederbokor kivételével. Ezeken kívül nincs külön megkötés a növénytermesztésben, igyekeznek magyar tájakra jellemző fajtákat ültetni, például a tápiószelei génbankból többféle paradicsomot szereztek be.

A kertművelés mellett gyűléseket, megbeszéléseket szoktak szervezni, illetve a témában jártas kerttagok ismeretterjesztő előadásokat is tartanak, például a komposztálás, a növényvédelem, vagy az őszi kerti munkák témakörében. A Grundkert helyi fogadtatása pozitív volt, mind a mai napig sok a kíváncsi betekintő, többek között a környéken élő roma gyerekek is érdeklődtek a kert iránt, akiket szívesen invitáltak be a kert koordinátorai. Látható tehát, hogy a közösségi kert a társadalomba való integrálás egyik eszközeként is kiválóan használható. Bár a környék ökológiai állapotán érzékelhető a kert pozitív hatása, a közbiztonságról ez közel sem mondható el, mivel a kerítést már kétszer is felvágták, többek között ezért is minden parcella tulajdonosnak saját kulcsa van.

A Grundkert 2.0 sajátosságának tartja azt, hogy a kertészkedés gyógyító voltának nagy jelentősége van a kertművelők életében, ugyanis vannak olyan kerttagok, akik pszichésen terheltek, klinikai depressziósak, egyéb mentális problémákkal küzdenek és számukra a kertészkedés egyfajta nyugtató terápiának számít. Emellett a kertművelő közösség szociális érzékenységét mutatja az is, hogy több nyári programjaik egyike egy úgynevezett 'Egy közösség – Egy családért' adománygyűjtés volt, egy hajléktalan nő számára, hogy az 7 gyermekével új vidéki otthonukba költözhessen. A társadalomba való bevonás másik szép példája a Menhely alapítványtól érkezett hajléktalan, akit szintén befogadott a közösség. Továbbá a már korábban említett, legfiatalabb kerttag 10 éves kislány bérleti díjától (havi 500 Ft) is eltekintettek a szervezők, mivel rossz családi háttérrel rendelkezik. Szemmel láthatóan nagy segítséget nyújtottak a gyerekeknek azzal, hogy befogadták, és a felnőtt kerttagok támogatják a munkában, mivel a kislány korábbi

gátlásos személyisége sokkal oldottabb lett, illetve a közösség révén megtanulja a saját felelősség jelentését.

7. A hat kiválasztott közösségi kert összehasonlító vizsgálata

Mindegyik kertről elmondható, hogy létrehozásukkal a kezdeményezőknek sikerült a korábban felhagyott földterületet hasznosítaniuk. Azonban a kertek fennállásának időtartama változó, a példákat tekintve elmondható, hogy a külső területeken található kertek valószínűleg állandósultak a helyükön, míg a belvárosi foghíj telkeken kialakított kertek jövője bizonytalan, ideiglenes, a beruházások miatt.

1. Táblázat: A vizsgált közösségi kertek adatai

Kert neve	Elhelyezkedés	Telek tulajdonos	Terület nagysága (m ²)	Megművelt terület (m ²)	Alapítás éve	Fennállása
Első Kis-Pesti Kert	XIX. ker.	önkormányzat	926	230	2012	tartós
újraKERT	IV. ker.	intézmény	640	260	2013	tartós
ZUGkert	XIV. ker.	önkormányzat	1000	640	2014	tartós
Lecsós Kert	II. ker.	intézmény	880	530	2012	megszűnő
Leonardo Kert	VIII. ker.	magán cég	1400	960	2012	ideiglenes
Grund Kert 2.0	VIII. ker.	magán cég	1500	1000	(2012-) 2014	ideiglenes

Forrás: saját adatgyűjtés

Tehát a közösségi kertek, mint ideiglenes térhasználati forma inkább a belsőbb kerületekben jelennek meg Budapesten. Mivel a magyar közösségi kerteknek az elsődleges célja a közösségteremtés, igen fontos tényező az ideiglenesség jelensége, hiszen ha nagy nehezen kialakítanak egy kertet, azzal együtt egy jó közösséget, akkor felvetődik a kérdés, hogy a megszűnés/költözés ellenére is megmarad-e mindez, van-e olyan erős a kezdeményezés, ill. a kertközösség. A Grundkert 2.0 kiváló példa arra, hogy valóban átmeneti állapotnak számít a belső területeken egy közösségi kert, azonban ha folytatják a kezdeményezést, és viszonylag közel új telekre költöznek, akkor nem

feltétlenül szűnik meg a már meglévő közösség. Persze van olyan példa is, amikor egy kert végül kénytelen külső okok miatt bezárni, mint a II. kerületi Leecsős Kert.

A közösségi kertek mérete, a megművelt terület nagysága sincs feltétlenül összefüggésben a kertek városon belüli elhelyezkedésével. A magyar közösségi kertekről általában elmondható, hogy nemzetközi összehasonlításban kisebb parcellák, illetve nagyobb közösségi területek jellemzik őket.

A kezdeményezők és a telektulajdonosok közötti szerződések is változóak, jelentős különbséget jelent, hogy a terület önkormányzati vagy magánkézben van-e. Az utóbbi esetben sorolható a Leonardo Kert és a Grund Kert 2.0, akik a helyi hatóságokkal csupán fűrt kutak létrehozásának ügyében léptek kapcsolatba.

Az összes közösségi kertről elmondható, hogy használóikat vegyes korösszetétel, foglalkozási háttér és családi állapot jellemzi. A kerttagok többsége jellemzően a kertek szomszédságában élnek. A megegyező érdek, a közös kertművelés igen erős összekötő kapocs a társaságokban, a kerttagok toleránsabbak egymással, illetve a generációk közötti kommunikáció is probléma mentes. A kertészkedés elkezdésének nem szükséges előfeltétele a növények gondozásában való jártasság. A KÉK felmérést végzett a Leonardo Kert tagjai között és kiderült, hogy nagyjából a társaság fele rendelkezik szakismerettel, kertészkedési tapasztalattal, a másik fele pedig nem.

A kezdeményezőkkal, koordinátorokkal készített interjúk során az összes alany a közösségi kertek szociális vonatkozásait, pozitív hatásait hangsúlyozta. Az emberek napjaink rohanó világában izolált közegben, egymástól elidegenedve élnek, illetve a modern világban egyre nagyobb stressz éri őket. Ezen problémákra a közösségi kertek jó megoldást kínálnak. A szabad levegőn való aktív tevékenység nem csak a szervezetnek, hanem a léleknek is javára válik, a mindennapi élet gondjaitól való elszakadásra, a stressz levezetésére nyújt kiváló lehetőséget a kertészkedés. Nem véletlenül sok helyen alkalmazzák a pszichológiai, mentális betegségek kezelésére a kerttel való foglalkozást, mint terápiás gyógymódot.

A kertek közösségformáló ereje vitathatatlan, az emberek a meglévő közös téma miatt könnyebben kezdenek beszélgetést egymással, így ez a szociálisan nehezebben beilleszkedő, zárkózottabb személyiségeknek is lehetőséget ad a társaikkal való könnyebb kapcsolatteremtésre. A társadalom perifériáján élő emberek (pl. hajléktalanok, etnikumok, bevándorlók) integrálásában is segíthetnek a közösségi kertek és ezt a magyar tapasztalatok (pl. Grundkert 2.0) is megerősítik. A kertek célja az emberek életmódváltásra, környezettudatosságra való ösztönzése, emellett hozzá tartoznak a fenntarthatóság kérdéséhez is. Tehát ebből a megközelítésből a közösségi kertek jelentős társadalmi szereppel bírnak, a minőségi élet, a jólét eléréséhez is hozzájárulnak. Ebből kiindulva a kertek igyekeznek a budapesti lakosság minél szélesebb körét bevonni a kertművelés újonnan felelevenített világába.

A közösségi kertek nagy részében vannak intézményeknek fenntartott parcellák is, de néhány iskola (pl. reGARDEN-újraKERT) is rendelkezik saját közösségi kerttel oktatás céljából. Egyre szélesebb körben alkalmazott elv ugyanis az oktatásban a gyerekek gyakorlati tanítása. Nem csupán a tudásuk lesz mélyebb azáltal, hogy a két szemükkel látják, azt amiről tanulnak, hanem a személyiségükre, szemléletükre is pozitív hatással van az, ha a kertben tevékenykedhetnek. Megtanulják értékelni és tisztelni saját és mások munkáját, megismerik a felelősség, türelem és gondoskodás fogalmát is. A felsőoktatásban tanulóknak is rejtenek lehetőségeket a közösségi kertek, például a Békási kert tervezésében egy kurzushét keretén belül vettek részt a Budapesti Corvinus Egyetem, Tájépítész Karán a Kert- és Szabadtértervezési Tanszék mesterszakos hallgatói vezető tanáraikkal []. A KÉK pedig igyekszik a kertészkedés mellett egyfajta vizuális nevelést is adni a kertekben a MOME hallgatói által készített design elemek segítségével, illetve workshopok keretében.

Az egyes közösségi kertek zöld színfoltként jelennek meg a fővárosban, javítják a város szegényes ökológiáját, nem beszélve a látványukhoz kötődő pozitív hatásokról. A zöldebb környezet az embereket is a lakásból való kimosdulásra, aktívabb életre ösztönzi. Emellett a városi szövet tekintetében a korábbi, merev struktúra szigorú sémáinak megbontását eredményezheti egy-egy közösségi kert. Bár a környezeti adottságokon érzékelhetően javítottak a kertek, az adott városrészek felértékelődéséhez még kevésbé járultak hozzá.

Az első közösségi kertek kezdeményezői a külföldi mintákat figyelembe véve próbálták Magyarországon meghonosítani ezt a fajta városi térhasználatot, mivel magyar előképek nemigen voltak, és tapasztalat híján a kivitelezés, működtetés is nehézségekkel járt. Az egyes kertek megvalósításban, fenntartásában rendszerint a felmerülő költségek a legfőbb akadályozó tényezők, amelyeket végül támogatásokból, pályázatokból tudnak biztosítani.

A KÉK és VKKE szervezetek célja olyan közösségi kertek létrehozása, melyek egy-két év igazgatás után önellátó, önfenntartó mikroorganizmusokká tudnak válni. Mindkét fél a jövő évben több közösségi kert létrehozását tervezi. Míg Magyarországon egy intézménynek, civil szervezetnek kell állni a létrejövő kert mögött, ahhoz hogy működőképes legyen, addig a külföldi példák azt mutatják, hogy más országokban elég nagy a lakossági önerő és nem feltétlenül szükséges a külső támogató. Ezért érdemes megvizsgálni a közösségi kertek városfejlesztésben való alkalmazási lehetőségét.

8. A közösségi kertek jövőbeli lehetséges szerepe a városfejlesztésen belül – összegző gondolatok

A közösségi kertek egyértelmű pozitív hatásai a budapesti kertek esetében is bebizonyosodott, ezért felmerül a kérdés, hogy miként lehetne minél több kertet, minél rövidebb jogi procedúra során kialakítani. Mivel kerületenként eltérő rendeletek vannak érvényben, ezért akár egy fővárosi szintű közösségi kertekért felelős iroda ötlete is felvethető. Rajta keresztül a budapesti zöldhálózat is könnyebben kiépülne. Természetesen sok időbe telne, amíg egy általánosan elfogadott módszertan kialakulna, ezért szükséges megvizsgálni, hogy addig is, a jelen helyzetben az önkormányzatok miként tudnák támogatni az ilyen irányú kezdeményezéseket.

A kertek létrehozásában, irányításában a hivatalok elsődlegesen talán a HÉSZ (Helyi Építési Szabályzat) helyes átgondolásával tudnak részt venni. Továbbá a területhasználat, az építési engedélyek, a beépítési százalékok helyes megválasztásával és a tulajdonviszonyok rendezésével. Anyagi eszközökkel talán ritkábban tudja az

önkormányzat támogatni ezeket a kerteket és közösségeket, viszont egy jól irányzott, célzott támogatás (pl. EU-s források) nagyban megkönnyítheti a civilek dolgát. A kertek társadalmi hatását egyébként az önkormányzatok nagyon könnyen tudják növelni, például a kertekbe szervezett rendezvényekkel, szakkörökkel, vagy azzal, hogy környezettudatosságra nevelik a lakókat és a kisgyerekeket. Általánosságban ahhoz, hogy egy ekkora horderejű kezdeményezést elindítson egy civil csoport, már rendelkezniük kell bizonyos háttérrel („szak” tudás vagy tapasztalat), mivel a terület birtokba vétele mellett egyéb tényezőkre is szükség van: kertészeti eszközök, vetőmag, öntözővíz, kertészeti alapismeretek [Szabó A.].

Fontos megemlíteni, hogy Magyarországon még nincs a jogrendszerben lefektetve az ideiglenes használatba való adás, főleg állami, illetve önkormányzati köztulajdon, ingatlan hasznosítás esetében. Emiatt jóval nehezebb ebben a témában a szerződések és a kiírások megfogalmazása, ezért is tart egy ilyen procedúra jóval tovább.

Természetesen a közösségi kertek létesítése legfőképpen civil kezdeményezők felől kell elinduljon. Hiszen, ha egy ilyen kezdeményezést a hivatal indít el, ők irányítják, szervezik teljes mértékben, akkor bürokratikussá válhat a kert, elveszti a közösségi kert hiteles tartalmát. Az lenne a legideálisabb eset, ha az önkormányzat támogatja (pl. földet ad, kivitelezésben segít) egy kert létrehozását, elindulását, azonban ezt követően nem avatkozik bele a kert működtetésébe. [Horváth D.].

Több külföldi szakmai csoport is javasolta már programjában az ideiglenes térhasználat orientált tervezést, mint például a korábban említett rotterdami ZUS építésziroda. Úgy vélik, az átmenetileg tervezett beavatkozásokkal szabadabban lehet kísérletezni, közülük a legalkalmasabb változatokat érdemes állandósítani. Ez egy újfajta fejlesztési koncepcióként jelenik meg.

A magyar városfejlesztési dokumentumokban is megjelent az ideiglenes térhasználat támogatása, a beruházások eltolódásából adódó átmeneti időszakokban. A Budapest Főváros Önkormányzata által kiadott barnamezős területek fejlesztéséről szóló Tematikus Városfejlesztési Programban az átmeneti hasznosításról, mely súlya 20

%-os, így fogalmazzuk: „A cél alapvetően a jelenlegi gazdasági környezetre reflektál, amikor a várhatóan tartósan befektető-hiányos területeknek a város életébe való átmeneti bekapcsolásából származó előnyökre fókuszál. Ennek megfelelően fontos rész célja lehet az állagmegóvás, illetve az e területeken található erőforrások átmeneti hasznosításából származó gazdaságossági szempontok érvényesítése. Fontos rész célja továbbá az átmeneti hasznosítás kapcsolódása a hosszú távú változásokhoz. Egyrészt, hogy hosszú távú fejlesztést segítő beavatkozások – így a felhagyott barnamezős ingatlanok stigmatizáltságának feloldásából származó előnyök – jöjjenek létre, másrészt, hogy az átmeneti hasznosítás ne eredményezze a terület túlhasználását. Az átmeneti hasznosításhoz kapcsolódó rövid és hosszú távú célok összehangolásának jó példája és így kiemelt formája lehet a területek átmeneti jellegű zöldfelületté alakítása, amely egyrészt a lakosság rekreációs igényeit is kielégítheti, másrészt a növényzet pozitív hatással bír a talajszennyezés csökkentésére. Az átmeneti hasznosítás támogatása mellett szól, hogy – a többi céllal szemben – már rövidtávon, a városlakók számára is kézzel fogható társadalmi, gazdasági hasznot generálhat, gazdasági, rekreációs, vagy nonprofit hasznosítás megvalósításával. Ráadásul megfelelően kiválasztott projektek esetén az ilyen típusú projektek a másik három cél megvalósulását is tudják támogatni.”

Irodalom

Barta Gy. (szerk.) (2004): A budapesti barnaövezet megújulási esélyei. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 347 p.

Lange, B., Misselwitz, P., Oswald, P., Overmeyer, K., Rudolph, I., Stevens, J.M. and Voigt C. (2007): Urban Pioneers, Temporary Use and Urban Development in Berlin. jovis Verlag GmbH, Berlin, ISBN 973-3-939633-28-0

Kovács Z. (2004): A budapesti barnaöv lakófunkciójának helyzete és fejlesztési lehetőségei. In: Barta Gy. (szerk.) (2004) A budapesti barnaövezet megújulási esélyei. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. pp. 109-127.

Kovács Z. (2009): Social and economic transformation of historical neighbourhoods in Budapest. Tijdschrift voor economische en sociale geografie, 100 (4), pp. 399-416.

Oliver, L., Ferber, U., Grimski, D., Millar, K., and Nathanail, P. (2005): The Scale and Nature of European Brownfields. In: Oliver, L., Ferber, U., Grimski, D., Millar, K., Nathanail, P. (eds.): Proceeding of CABERNET 2005: The International Conference on

Managing Urban Land. Land Quality Press, Nottingham, 274–281.,
<http://www.cabernet.org.uk/resources/417.pdf>

Orosz É. (2012): A barnamező fogalmának változó értelmezése. Tér és Társadalom, 26 (2), pp. 73-87.

Otparlik, R., Siemer, B., and Ferber, U. (2011): Bezeichnungen und Flächentypen für CircUse. Ergebnis Nr. 3.1.1 (update). Sachsisches Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie, Freiberg–Dresden

http://www.forsten.sachsen.de/umwelt/download/Terms_of_Reference_deutsch.pdf

Sikos T. T. (2004) Siker vagy kudarc? A barnaövezet hatása a budapesti bevásárlóközpontok fejlődésére. In: Barta Gy. (szerk.) (2004) A budapesti barnaövezet megújulási esélyei. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. pp. 181-191.

Szabó J. (2004) Zöldfelületi rehabilitáció. In: Barta Gy. (szerk.) (2004) A budapesti barnaövezet megújulási esélyei. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. pp. 275-301.

Internetes források:

[WEB_1]:

<http://budapest.hu/Lapok/Hivatal/Varosfejlesztas.aspx>

BUDAPEST 2030 - HOSSZÚ TÁVÚ VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ - ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Letöltés dátuma: 2014.10.23.

[WEB_2]:

<http://budapest.hu/Lapok/Hivatal/Varosfejlesztas.aspx>

Tematikus Fejlesztési Programok-Barnamezős területek fejlesztése

Letöltés dátuma: 2014.10.23.

[WEB_3]:

<http://lakatlan.kek.org.hu/rolunk/>

Letöltés dátuma: 2014.10.21.

[WEB_4]:

http://rogtonjovok.hu/docs/tajekoztato_hu.pdf

Letöltés dátuma: 2014.10.21.

[WEB_5]:

<http://lakatlan.kek.org.hu/rogton-jovok/>

Letöltés dátuma: 2014.10.21.

[WEB_6]:

http://www.zus.cc/work/urban_politics/162_Schieblock.php

Letöltés dátuma: 2014.10.21.

[WEB_7]:

<http://travel.cnn.com/budapests-best-ruin-bars-051056>

Letöltés dátuma: 2014.10.20.

[WEB_8]:

http://www.romkocsmak.hu/index.php?id=romkocsmak_lead

Letöltés dátuma: 2014.10.20.

[WEB_9]:

<http://valyo.hu/about-us>

Letöltés dátuma: 2014.10.19.

[WEB_10]:

<http://www.bkk.hu/parkolas/2014/04/uj-pr-parkolok-fejleszteset-kezdi-meg-a-bkk/>

Letöltés dátuma: 2014.10.19.

[WEB_11]:

<http://kozossegekertek.hu/kertek/>
<http://www.avarositanya.hu/kertek-budapesten/>

Letöltések dátuma: 2014.10.03.

[WEB_12]:

<http://obuda.hu/zoldoldal/kozossegi-kert-2/>

Letöltés dátuma: 2014.10.19.

1. Melléklet

Interjú alanyok:

Bartha Szilvia – ZUGkert kert koordinátor

Cserhalmi Marcell – ZUGkert kert koordinátor

Horváth Dániel – Rév8 Zrt. projektmenedzsere

Kertész Mónika – KÉK közösségi kertjeinek szervezője

Kling Ferenc - Grund Kert 2.0 kert koordinátor

Kukucska Gergely – VALYO kezdeményezés tagja, építész

Rab Istvánné Judit – újraKERT-reGARDEN szervező

Rosta Gábor – VKKE elnöke, kert alapító

Ongjerth Richárd – MUT ügyvezető igazgató

Szabó Alexandra – MUT irodavezető

2. Melléklet

Mélyinterjú tematika

Külső szakértő:

1. Az Ön tudomása szerint mikor, hol és kik (réteg) által kezdődött el az első közösségi kertek létrehozására Budapesten?
2. Milyen fogadtatásban részesültek a helyi lakosok, valamint az önkormányzat részéről?
3. Milyen formális szinteket kell ma megjárnia egy ilyen kezdeményezésnek, ahhoz, hogy meg is valósuljon?
4. Milyen esetleges jogi akadályai vannak a létrejöttének?
5. Az önkormányzatok milyen módon tudják támogatni a közösségi kertek létrejöttét? (pl: pénzügyi, jogi védelem, munkaeszköz, know-how biztosítása, szoc. munkások)
6. Milyen szabályzásokkal tudnak részt venni a létrehozásban, irányításban a hivatalok?
7. Németországban a közösségi kerteknek van saját egységes törvénykönyve, Magyarországon létezik-e ilyen vagy tervbe van-e véve megalkotása?
8. Van-e egységes szabályozás Budapesten a közösségi kertek kialakítására vonatkozóan, vagy kerületenként más-más megkötések vannak?
9. Mely városrendezési elveket, törvényeket kell figyelembe venni a közösségi kertek létrehozása során?
10. Kik a résztvevői, tanácsadói a közösségi kertek hivatalos megalapításának, kialakításának?
11. Egy esetleges egységes szabályozás könnyebbé tehetné a kertek megalapítását, működését. Feltehetőleg ennek ellenére lennének akadályok, kihívások a kertek túlélésében. Melyek lennének azok?
12. A többi európai nagyvároshoz képest, milyen lehetősége van Budapesten a közösségi kertek elterjedésének? Mely kerületek, városrészek tűnnek nyitottabbnak, alkalmasabbnak az ötletre?
13. Egyre nagyobb számban nyílnak meg kiskertek Budapesten. Melyek azok, amelyek a tervezett átmeneti időszaknál esetleg jóval tovább, nem csak ideiglenes hasznosításként maradnak meg?
14. Milyen tényezők befolyásolják ezt, melyek a kedvező jellemzők, adatok? (urbanisztikai, szociográfiai, geográfiai, gazdasági stb.)

15. Ha csoportosítani akarjuk jellemzőik alapján a közösségi kerteket, milyen főbb típusokat tudna Ön meghatározni? Mik az elsődleges céljaik?

16. Van-e a működő Budapesti közösségi kerteknek valamilyen sajátos magyar vonása vagy annyira nem térnek el a külföldi példáktól?

17. Milyen érzékelhető változásokat eredményeztek a közösségi kertek a környezetükben? (társadalmi, gazdasági, terület felértékelődése, környezetvédelmi, ökológiai stb.)

18. A jövőben Ön szerint milyen szerepet játszanak majd a várostervezésben? Jövőbeli tervezések során miként lehetne felhasználni őket?

Kert szervező:

1. Mikor és kitől jött a kert kezdeményezésének ötlete? Mi volt a háttere?

2. Mennyi ideig tartott a folyamat a megvalósításig és könnyen ment-e, vagy voltak valamilyen akadályok? Mik? Volt-e támogatottság (lakosság, önkormányzat)?

3. Létrejöttekor milyen fogadtatásban részesült (lakosság, önkormányzat)?

4. Kialakításban, jelenlegi működésben, fenntartásban esetleges nehézségek (jogi, gazdasági)?

5. Hogy áll fel a rendszer, milyen belső szabályzatai (házirend, használati szerződés) vannak a kertnek? Van az önkormányzatnak beleszólása?

6. Hány parcella van, mekkora a méretük? Van-e bérleti díj, ha igen, mennyi?

7. Van valami specifikációja a növénytermesztésnek? Környék ökológiájában részvétel?

8. Vannak ismeretterjesztő jellegű előadások a témában? Külső szakértő, kertész a bérlők segítségére?

9. Milyen a bérlők összetétele (helyiek, életkor, gyerekes, iskola/óvoda)? Van-e a közösségben összefogás?

10. Ha évenként nézzük, kb. mennyi (%) a váltás a bérlők között? Van-e túljelentkezés? Mi alapján választják ki a tagokat?

11. Egész évben vagy időszakosan működik a kert? Bárki számára nyitott vagy csak saját kulccsal lehet bemenni?

12. Vannak gyűlések? Egyéb közösségformáló, érdeklődést felkeltő programok?

13. Érzékelhető változás a környéken?(természet, közbiztonság, hely megítélése) Esetleges konfliktus? (pl.: zaj)

14. Mit gondol a kert jövőjéről? Mennyi időre szól most a szerződés (kik között)?
Hosszabb távú működés?